

זכרון עולם
 איש חי
 רב פעלים
 רודף צדקה וחסד
משה שניצר
 ז"ל
 ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

זכרון עולם
 האשה
 החשובה ודופת
 צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
 ע"ה
 ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, א' תמוז תשפ"ד **מסכת בבא בתרא י"ב-י"ח ♦ אהלות ט"ז, ד' - י"ז, ב'** גליון מס' 1311

השבוע בגליון

- ♦ מדוע אבל אינו רשאי לאכול בסעודת הבראה מאכלים משלו?
- ♦ כדור הארץ, מרובע או עגול?
- ♦ החלל הענק שבקוטב הצפוני
- ♦ איסור בניית כלים בתבנית כלי המשכן

- ♦ ספר תורה פסול היכן מקומו?
- ♦ חיתוך שולי יריעות של ספר תורה כבד כדי להפחית ממשקלו
- ♦ חישוב אורכו ורוחבו של ספר תורה
- ♦ סעודת הבראה משל אחרים בלבד - גם כוס קפה?

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
 להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

\$50

"אם אי פעם מישוה יאמר לך, כי הוא מיואש ואינו רואה כל אפשרות לישועה, ספר לו את הקורות אותי, וזה בוודאי יחזק אותך". כך הסתיימה שיחת טלפון עם יהודי תלמיד חכם, ראש כולל אברכים מבני ברק.

הנוסעים הדקו את חגורות הבטיחות, ההוראות האחרונות של הדיילים ניתנו, והמטוס המריא השמימה. על הנוסעים נמנה יהודי נכבד, בר אוריין, שיצא בשליחות כולל האברכים שבראשו עמד. זו תקופה ארוכה שהוא מנסה למצוא מקורות כספיים למתן התמיכה לאברכים, אך מקורותיו ייבשו לאחרונה. האחד פטש את הרגל, רעהו החליט לתמוך במוסד אחר, וכך נותר ראש הכולל נטול מקורות מימון.

מעוררי לא נסעתי לחוץ לארץ, שח ראש הכולל, אך כאשר לא עמדה בפני הברירה, חשבתי לעצמי, שאם הכל נוסעים ומצליחים, מדוע יגרע חלקי? כך מצאתי את עצמי ממריא ליבשת אמריקה לנדוד על פתחי הנדיבים, שיסייעו בידי לתמוך באברכים השוקדים על התורה.

טרם יציאתי מן הארץ נכנסתי אל מעונו של הסטייפלער זצ"ל וביקשתי את ברכתו. כאשר הוא שמע כי אני נוסע מעבר לים כדי לאסוף ממון, הכניס את ידו לכיס מעילו, הוציא ממנו שטר בן חמישים דולר והניחו בכף ידי. מעודד יצאתי מביתו בדרכי לחו"ל.

כאמור, היתה זו הפעם הראשונה בה יצאתי את גבולות ארצנו הקדושה. בשבועות שקדמו לנסיעה שקדתי על תכנית הנסיעה שנרקמה בפרוטרוט, עם חברים טובים ואחרים בעלי לב רחב שביקשו לסייע בידי. מחברת מסודרת היתה לי באמתחתך, בה נרשמו בדייקנות כתובות הנדיבים שעמם קבעתי להפגש, והזמנים המדויקים בהם עלי להתייצב בפתי מעונותיהם.

היום, ממבט לאחור, אני מרשה לעצמי לחייך הוא מספר, אבל באותו רגע היה זה מביך ואפילו

דף יד/ב לרבות שברי לוחות שמונחים בארון
ספר תורה פסול היכן מקומו?
 כידוע, ארון הקודש אשר מניחים בו את ספר התורה, הוא קדוש, ואין לאכסן בו כל חפץ אחר בעל קדושה פחותה ממנו, כגון, חומשים וסידורים (שולחן ערוך או"ח סי' קנ"ד, ומשנה ברורה שם ס"ק ל"א). בהקשר לכך דנו הפוסקים אם בארון הקודש מותר להניח ספר תורה שנפסל, או שמא מקומו הראוי לו הוא בגניזה בלבד. **יסוד הספק** הוא אם קדושת ספר תורה פוחתת עם פסילתו, ואינה כקדושת ספר תורה כשר, ומעניין לגלות כי בין ה"נודע ביהודה" לבין ה"ערוך לנר" קיימת מחלוקת אם ניתן להביא הוכחה לנידון זה מסוגייתנו.

גמרתנו מציינת ששברי הלוחות הראשונים שנשברו על ידי משה רבינו ע"ה, היו מונחים בארון אשר בקודש הקדשים, מתחת ללוחות השניים (רש"י ד"ה שברי לוחות שמונחין) [בירושלמי שקלים פ"ו מובאת דעת ר' יהודה בן לקיש, שהיו שני ארונות]. ה"נודע ביהודה" (שו"ת מהדו"ק או"ח סי' ט') מביא בתחילת דבריו, כי תלמיד חכם בשם הר"ר יאקב טען שמותר להניח ספרי תורה פסולים בארון הקודש, כשם שהניחו את הלוחות השבורים בארון שיועד ללוחות השניים ששלמים היו. אך הוא חזר בו מראיה זו, משום שהלוחות הרי מעשה אלוקים המה, ומחמת קדושתם הנשגבה הניחום בצוותא עם הלוחות השלמים. ממילא, אין להביא ראיה שמותר להניח ספרי תורה פסולים בארון הקודש.

אולם ה"נודע ביהודה" משמיט את הבסיס לדחייה זו, שהרי הגמרא (מנחות צט/א) מבארת, שיש לכבד תלמיד חכם ששכח את תלמודו מחמת אונסו, כפי שכבדו את הלוחות השבורים והניחום בארון. אם כל מעלתם של הלוחות השבורים היתה עקב היותם מעשה ידיו של הקב"ה, כיצד ניתן לתלמוד מכך שיש לכבד תלמיד חכם ששכח את תלמודו? מעתה, שוב לפנינו ראיה ניצחת שקדושתו של ספר תורה אינה פוחתת עם קדושתו, כפי שקדושת הלוחות הראשונים לא פחתה עם שבירתם, ומותר, איפוא, להניח בארון הקודש ספר תורה פסול.

אלא, שהנודע ביהודה טוען, כי בכל זאת יש לחלק בין הארון של לוחות הברית לארון קודש של ספר תורה. לדבריו, הארון נעשה לאחר שהלוחות הראשונים היו שבורים, ומראש הוא נועד להכיל גם אותם, וממילא אין הנחתם בארון נחשבת כשימוש שאינו ראוי לעומת זאת, ארון קודש נבנה מתחילה כדי להניח בתוכו ספרי תורה כשרים, ושוב אין ראיה מסוגייתנו שמותר להניח ספרי תורה פסולים בארון קודש.

בעל הערוך לנר (שו"ת בנין ציון סי' צ"ז) מביא את דברי הנודע ביהודה, ודוחה את החילוק שכתב בין הארון של הלוחות לארון קודש. אדרבה, הוא טוען, מעצם העובדה שמשוה רבינו נצטווה לנהוג בלוחות השלמים והשבורים באופן שווה, אין לך ראיה גדולה מזו שקדושתם שווה, וכך גם קדושת ספר תורה שנפסל אינה נפגמת במאומה וניתן להניחו בארון הקודש.

להלכה, כותב הנודע ביהודה, כי אף אם מצד קדושת הארון אין מניעה להניח את ספרי התורה הפסולים בארון הקודש, בכל זאת אסור לעשות כן, משום החשש שמא בטעות יקראו בהם, ונמצאו הרבים באים לידי מכשול.

לעילוי נשמת
 הר"ר **דוד גמזו** ז"ל בן ר' אלחנן זאב ז"ל נלב"ע ג' בתמוז
 ומרת **אסתא גמזו** ע"ה בת ר' פנחס ז"ל נלב"ע כ"ו בסיון
תנצב"ה
 הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

גם על חשש זה של הנודע ביהודה חולק הערוך לנר וכותב, כי אין לחשוש לכך, ובמיוחד לאחר שמנהג קהילות ישראל להניח את ספרי התורה הפסולים בפניה קבועה בארון הקודש [הוא אינו מזכיר את מנהגו לקשור את חגורת ספר התורה מעל הפרכת].

את עיקר דחיית דברי הנודע ביהודה מבסס בעל הערוך לנר על כך, ש"נעלם ממנו שדין זה כבר הוזכר בספר חסידים" (סי' תתקל"ד) לרבי יהודה החסיד, שכותב במפורש, שכפי שהלוחות הראשונים והשניים היו מונחים באותו ארון, כך גם מותר להניח ספרי תורה פסולים בארון הקודש.

דף י"ד/א אין עושין ספר תורה לא ארכו יותר על הקיפו

חיתוך שולי יריעות של ספר תורה כבד כדי להפחית ממשקלו

בבתי כנסיות רבים נמצאים ספרי תורה ישנים מאד, שנכתבו לפני דורות רבים. חלק נכבד מספרים אלו כבדים מאד משום שהם נכתבו על קלף עבה, וטרחה רבה כרוכה בהוצאתם מן הארון ובהגבתם. לפני שנים רבות, הגה גבאי בית כנסת רעיון מעניין - לחתוך את שולי הגליונות של ספר התורה כדי להמעיט מכובד משקלו. המהר"ם פדואה (שו"ת סי' פ"ד) הגיב בחריפות על רעיון זה וכתב: **"וסברת הסופר שאומר שזה הוא הדור לה להקל משאה, סברת כרס הוא"**. זאת, משום ש"אין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה", כפי שאף אסור לכתוב מזוזה על קלף של ספר תורה שנפסל (שולחן ערוך סי' ר"צ סעי' א'), כל שכן שאין לחתוך את הקלף ולגונזו ובכך להורידו מקדושתו. **המהר"ם פדואה מביא ראיה לדבריו מסוגייתנו** בה מבואר שיש לכתוב את ספר התורה בהידור ובנוי ולשם כך על הסופר לוודא שאורכו של ספר התורה יהיה זהה להקיפו כאשר הוא גלול. בדיקת מידותיו של הספר נעשית באופן פשוט, כפי שכתב רש"י (ד"ה לא אורכו יותר על הקיפו) שמסובבים חוט סביב ספר התורה [כמו בגלילה], וכעת יש לבדוק שגם אורכו של ספר התורה הגלול, הוא כאורכו של החוט שנגלל סביב ספר התורה ומקיפו. מוסיפה הגמרא ומציינת, שרב הונא ביקש לכתוב ספר תורה מהודר שאורכו כהקיפו, אך מתוך **שבעים** ספרי תורה שכתב, עלה בידו ספר תורה אחד בלבד אשר ארכו היה כהקיפו.

לכאורה, שואל מהר"ם פדואה, **מדוע לא הצליח רב הונא** לעשות כן בכתיבת שישים ותשעה הספרים האחרים, הרי היתה לו אפשרות לכתוב על יריעות ארוכות ולאחר מכן לקצץ את שוליהן לפי הצורך, עד שאורך היריעות יהיה זהה להיקף ספר התורה? ומשלא עשה כן, משמע, שאסור לחתוך את יריעות ספר התורה לאחר כתיבתו. ראייתו זו של המהר"ם פדואה, לכאורה, הינה ראייה ניצחת, אך הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל דוחה אותה בסברה מעניינת, אשר כדי להבינה, תחילה עלינו לפרט הלכה קצרה מהלכות ספר תורה.

כאשר סופר סת"ם כותב ספר תורה, עליו להקפיד להותיר שוליים ריקים בראש הגליון ובתחתיתו, ולא למלא את הקלף בכתיבה מקצה לקצה. השיעור שיש להותיר הוא ג' אצבעות מעל הכתב וד' אצבעות מתחתיו (מנחות ל/א, שולחן ערוך יו"ד סי' רע"ג סעי' א').

חישוב אורכו ורוחבו של ספר תורה: מעתה, אומר רבי שלמה קלוגר זצ"ל, חישוב אורכו של ספר התורה אינו נעשה לפי מלא אורכו של הקלף, אלא מודדים את הכתב ואת השוליים הנזקקים לו, היינו: שלש האצבעות שבראש העמוד וארבע האצבעות שבסופו, ואילו השוליים החלקים העודפים על הנדרש אינם נכללים בחישוב, כפי שאם סופר סת"ם יוסיף לספר תורה יריעות ריקות לאחר פרשת וזאת הברכה, לא יועיל הדבר להחשיב את ספר התורה כעבה יותר. לפיכך, גם אם היינו פוסקים שמותר לחתוך את שולי ספר התורה, לא היה בכך כדי להועיל לרב הונא... וממילא אין כל ראיה מסוגייתנו. הגדיל לחדש בעל שו"ת משאת בנימין (סי' ק), שכתב כי אין כל קדושה בשוליים העודפים בספר תורה, משום שכאמור, אין הם נדרשים לספר התורה ואינם משמשים אותו לכל צורך שהוא. לעומת זאת, השוליים שיש להותירם, היינו: ג' אצבעות מעל הכתב וד' אצבעות למעלה, קדושים בקדושת ספר תורה, משום שבהעדרם ספר התורה פגום.

למעשה, הוורו הפוסקים רובם ככולם, כי שולי ספר התורה קדושים הם, וחלילה לקצץ ולחתוך בהם. המהר"ם מרוטנבורג (שו"ת ח"ד סי' אלף כ"ב) אף כתב, שהטילו "חרם שלא לקצץ גליון ספר אפילו כדי לכתוב עליו" ספר תורה אחר.

דף טז/ב ועשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים

סעודת הבראה משל אחרים בלבד - גם כוס קפה?

גמרתנו מספרת, שאת נזיד העדשים, בו קנה יעקב אבינו את הבכורה מעשו אחיו, הכין יעקב ליצחק אביו, כדי לחמו על פטירת אברהם אבינו. האחרונים מבארים, כי את העדשים הללו הביא יעקב ליצחק אביו כסעודת הבראה, הניתנת לאבל בשובו מן הלוויה. הלומד גמרא זו, אינו מעלה

עצוב עד מאד. הנדיב הראשון שאיתו הייתי אמור להיפגש, התגורר במנהטן. קבעתי איתו פגישה לשעה תשע בבוקר במשרדו המפואר. באותו בוקר, השכמתי קום, מרוגש, ממתין לפגישה עם הגביר הגדול.

האדם שהיה אמור לסייע לי ולהסיע אותי למשרדו של הנדיב, טלפן אלי ואמר לי כי עקב תקלה שאירעה לו, הוא אינו יכול להסיעני היום, "מחר כבר נעמוד בקשר", אמר וניתק בחפזה. בדיוק לשם כך יש לי מחברת, אמרתי לעצמי. עלעלתי בדפיה ואכן בעמוד הראשון בו נרשמה הפגישה הראשונה, היו כתובים כל פרטיו של הנדיב - כתובת משרדו, כתובת ביתו וכל מספרי הטלפון האפשריים. החלטתי להתקשר אל ביתו של הנדיב ולהודיע לו, כי עקב תקלה בלתי צפויה יתכן שאחחר זמן מה, ואיתנו הסליחה.

צילצלתי. לאחר ארבעה או חמישה צלצולים נשמע מצידו השני של קו הטלפון קול עבה של אדם שהתעורר ברגע זה משנתו. עוד אני מנסה להוציא מפי את משפטי ההתנצלות שעמלתי לשון, הודיע לי הנדיב כי אני רשאי לראות את עצמי משוחרר ממחויבות. הפגישה בטלה ומבוטלת. אדוני, הערת אותי משנתי, ואיני שפני להיפגש אתך! לאחר מספר שניות הבנתי שאני מדבר עם עצמי. השיחה נותקה. איני זוכר כמה זמן נותרתי על עמדי עם השפופרת בידי, אחוז תדהמה והלם. בסופו של דבר התאוששתי, ושמתי פעמי לעבר הכתובת הבאה.

סליחה, אדוני, אמר לי מזכירו האישי של הנדיב. שכחתי להודיע לך. הבוס היה צריך להמריא בדחייפות לחוץ לארץ. הוא חוזר בעוד ארבעה שבועות. אני מתאר לעצמי שהוא בוודאי ישמח לפגוש אותך בשובו.

באותו יום לא הייתי מסוגל להמשיך במלאכתי. תשוש ושבע אכזבות חזרתי אל בית מארחי ושקעתי בדך גמרא, הרחק הרחק מהוויות העולם הזה.

בעלי הבית שאירחוני, התייחסו אלי באדיבות ובנדיבות. ארוחת צהרים מפוארת ומכובדת הוכנה לכבודי. הארוח מארץ ישראל, כפי שהסביר בעל הבית לילדיו. בעוד מנות האוכל מוגשות אל השולחן, מסר לי בעל הבית את שפופרת הטלפון. זה שבבילך אמר. מעבר לקו המתנה מזכירתי של יהודי, שהיה אמור להתלוות אלי לפגישה עם רב של קהילה מפורסמת הידוע כבעל קשרים במקומות רבים. בשם מר... אני מבקשת להתנצל בפניך. אמו נפטרה הבוקר, ועקב ימי האבל הוא ביקש להודיע כי הוא לא יוכל להתלוות אליך.

במשך שלשה שבועות התרוצץ אותו יהודי בארצות הברית. מצאתי את עצמי רודף אחרי הרוח. אפילו את הוצאות הנסיעה לא הצלחתי לכסות. לכל מקום אליו הלכתי נתקלתי בקשיים ובמכשולים, ואך אכזבות ותסכולים היו מנת חלקי. המתנתי בקוצר רוח למועד שובי ארצה. מה לי הכא ומה לי התם, חשבתי לעצמי.

אבל גם לחזור לארץ לא הצלחתי. אני בן אדם מסודר שמדייק בזמנים. אבל משום מה, האמן לי, עד היום איני יודע כיצד איחרתי את מועד הטיסה. **פקיד** נרגן הוביל אותי לחלון משרדו, החווה בידו לעבר נקודה קטנה בשמים, שהלכה והתרחקה, בעודו אומר: הנה המטוס שלך. מצידו תנסה לתפוס אותו.

עמדתי על מקומי ודמעות זלגו מעיני. הטיסה הבאה אמורה לצאת רק בעוד שעות רבות, ואיני יכול לעלות עליה. שבת המלכה עומדת בפתח ואני עלול לחלל אותה אם אעלה על המטוס. לא היה לי להיכן ללכת. התביישתי להתקשר למארחי הנדיבים שבוודאי עסקו במרץ בסידור החדר בו התגוררתי, באוורור המצעים, ובהחזרת הילדים למקומם.

בלית ברירה שלפתי את מחברתי. לאחר דפדוף קצר מצאתי מספר טלפון של חבר שלמד איתי

על דעתו כי פוסקים שלמדו גם הם גמרא זו, הסיקו ממנה מספר הלכות נכבדות בדיני סעודת הבראה של אבילות, כלהלן.

בגמרא מובא (מועד קטן כז/ב), שבסעודתו הראשונה לאחר הלוויה אין האבל רשאי לאכול לחם משל עצמו, אלא ממה שיביאו לו אחרים, וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך יו"ד סי' שע"ח סעי' א'). **ונחלקו האחרונים**, אם הלחם בלבד הוא שנאסר על האבל לאכול משל עצמו, אך דברי מאכל אחרים לא נכללו בתקנה זו, או שמא, חז"ל אסרו עליו לאכול כל דבר מאכל אשר שייך לו. בעל החכמת שלמה והערוך השולחן (יו"ד שע"ח) סוברים, כי מדברי הגמרא האוסרת על האבל לאכול לחם משלו, מוכח שדברי מאכל אחרים אינם נכללים בתקנה זו. אולם, בעל שבט יהודה (סי' שע"ח) והחיד"א (יפה ללב ח"ח סי' שע"ח) כתבו, שהאבל אינו רשאי לאכול כל דבר מאכל משלו, וכן נפסק להלכה ב"קיצור שולחן ערוך", שאפילו כוס קפה אסור לאבל לשתות משל עצמו.

מדוע אבל אינו רשאי לאכול בסעודת הבראה מאכלים משלו? בספר דברי סופרים (פ' כ"ה אות כ"ג) מביא, כי מחלוקתם תלויה בטעם תקנת חז"ל שאבל לא יאכל סעודת הבראה משל עצמו כי אם משל אחרים, ושני טעמים אנו מוצאים לדין זה. הרא"ש כותב (הביאו בית יוסף יו"ד סי' שם), כי מרוב צער, האבל שואל את נפשו למות מצער ואינו דואג לעצמו. לפיכך תקנו חז"ל שאסור לו לאכול לחם משל עצמו, ועל ידי כך הסובבים אותו יאלצו להגיש לפניו סעודה, **לנחמו ולהחיות את נפשו** (שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב סי' קס"ח). לעומת זאת, לדעת בעל שבט יהודה חז"ל ביקשו למנוע מהאבל לסעוד לשובע, כדי שהוא יתאבל על מתו, ולפיכך תקנו שלא יאכל מאכלים משל עצמו, כי אם משל אחרים ואז **לא יאכל הרבה** כי אם את אשר יביאו לו בלבד.

מעתה, מובן היטב מדוע פסק השבט יהודה שאבל אינו רשאי לאכול מאומה משל עצמו, שהרי לדעתו, תקנה זו באה למנוע ממנו לאכול לשובע ולהשכיח על ידי כך את צערו על אבלו הגדול.

האחרונים (בדברי סופרים שם אות כ"ז) הוכיחו מלשון הטור (יו"ד שם), שכתב כלשון סוגייתנו, שהסעודה מוגשת לאבל "כדי **לנחמו**". הרי לנו, שסעודת הבראה מוגשת לאבל כדי לעודדו, ולא כדי למנוע אותו מאכילה מרובה. נידון זה, אינו היחיד אשר לגביו הוכיחו הפוסקים מסוגייתנו, כלהלן.

כתב הרא"ש (מ"ק פ"ג סי' פ"ד), שבעל אינו רשאי להגיש לאשתו סעודת הבראה, משני טעמים: **א.** משום שהוא חייב במזונותיה, וממילא היא קונה את דברי המאכל המוגשים לה על ידו, ושוב אין הם נחשבים כמאכלים של אחרים, כי אם שלה. **ב.** משום שאוכלת עמו תדיר, **ואין זה נראה** כלחם של אחרים.

כאשר נבוא לדון, אם בן שסמוך על שולחן אביו רשאי להגיש לפניו סעודת הבראה מדברי מאכל השייכים לבן, נמצא, כי ההכרעה בנדון זה תלויה בשני הטעמים הנזכרים. שכן, לפי הטעם הראשון, הבן רשאי לנהוג כן, משום שהמאכלים אינם של אביו. אולם, לפי הטעם השני שמשום מראית העין אסור לבעל להגיש סעודת הבראה לאשתו, גם הבן אינו רשאי לנהוג כן, שהרי כל הרואה את הבן שסמוך על שולחן אביו מגיש לו מאכלים, סבור ובטוח הוא כי משל אביו הם.

והנה, גם כאן הוכיחו האחרונים מסוגייתנו, כי טעמו הראשון בלבד של הרא"ש הוא שתקף להלכה. שהרי בגמרתנו מסופר, שיעקב אבינו, שהיה סמוך על שולחן אביו, הגיש לו עדשים, ולדברי האחרונים, כאמור, אותם עדשים נועדו לסעודת הבראה של יצחק אבינו (רוח חיים להגר"ח פלאגי' סי' שע"ח).

דף כה/ב לאכסדרה הוא דומה

כדור הארץ, מרובע או עגול?

בגמרתנו אומר ר' אליעזר: "עולם לאכסדרה הוא דומה, ורוח צפונית אינה מסובבת". ומבאר רש"י (ד"ה לאכסדרה), "שאינו לה דופן רביעית". לכאורה, מאחר שידוע לכל, כי כדור הארץ עליו אנו חיים עגול הוא, כיצד ניתן להבין את דברי הגמרא שעולמנו חסר צלע אחת??? לשם הבהרת הדברים פנינו אל הרב ד"ר ניסים וידאל הי"ו, שהואיל לסבר את אוזנינו בהסבר מרתק ופשטני כאחד.

החלל הענק שבקוטב הצפוני: לפני שנביא את דבריו, נציין כי כבר בספר הברית (חוג הארץ) לרבי פנחס אליהו מוילנא [ראה הערה בסוף המאמר], העוסק בשאלה זו נכתב: "והנה ראיתי בספר שערי שמים לר' אברהם אירירה זצ"ל, במאמר שיש בו כתוב לאמר, שכדור הארץ בצד קוטב הצפוני יש לו נקב גדול וחור רחב כמה וכמה פרסאות, ודרך שם נכנסים מי אוקיינוס אל תוכו בקרב הארץ בחלל הגדול אשר בבטן האדמה, והוא נוקבא דתהומא רבה. ואמרת, אם כן, זהו כוונת חז"ל באומרם, שצפון העולם הוא פתוח ואין לו מחיצה, כאומרם ז"ל (בבא בתרא כה/ב): **תניא ר"א אומר לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת**".

בישיבה לפני שנים. שמעתי עליו רבות. הוא עדיין שוקד על תלמודו. עני ואביון שהפרטה ממנו והלאה. דחקתי את הבושה והכלימה ויצרתי איתו קשר. הוא יהודי בעל לב זהב, הגיע במהירות לבית הנתיבות ואסף אותי אל ביתו.

במהלך השבת פרקתי בפניו את תסכולי, ראה, לא רק שלא הצלחתי לעשות כאן מאומה, אפילו לצאת מכאן איני יכול. עם צאת השבת התיישב חברי ליד מכשיר הטלפון והחל לחייג ללא הפוגה. נראה אמר, אולי נוכל לעשות משהוא למענך. נראה.

לא חלפו אלא מספר שעות, ובסלון ביתו של ידידי הדלפון התקבצו עשרות מכריו שהוזעקו על ידו. הם התיישבו על כסאות פלסטיק, על כורסאות מרופפות ועל הספה הרעועה. הסלון היה מלא מפה לפה. הכל צפו בי, ואני - לשוני נעתקה. לא היה לי מה לומר.

אני מכבד את חברי הגאון רבי ... לומר מספר מילים, הכריז חברי, ואני - אנה אני בא. נעמדתי על מקומי. סגרתי את החליפה, הדקתי את העניבה, סידרתי את הכובע, ועדיין לא מצאתי את המילים הנכונות לפתוח בהן את דברי. לפתע, נזכרתי. יש לי רעיון. שלפתי את ארנקי, ולעיניהם המשתאות של הנוכחים הוצאתי ממנו שטר בן חמישים דולר ואמרתי להם: ידידי, שבוע טוב. אני מבין שאיני צריך להאריך בפניכם על חשיבות לימוד התורה ועל השכר הגדול המובטח לתומכים בלומדיה. אבל, אם ניתנה לי רשות הדיבור, ברצוני להראות לכם את השטר הזה שקיבלתי מהסטיפלער לפני צאתי לדרך. הוא נתן לי את חמישים הדולר הללו כפתיחה למסעי. כעת וודאי מבינים אתם, כי למען מטרה חשובה ונעלה ניצב אני לפניכם.

השארתי את השטר על השולחן והתיישבתי. לאחר כשעה היו בכיסי \$32,000 במזומן. מכרז שנוהל ביד רמה על ידי חברי היקר, הביא לזוכה המאושר את השטר של הסטיפלער, ואת הישועה לכולל שבראשו עמדת.

אתה יודע סיפר ראש הכולל הסטיפלער היה עניו. כאשר שבתי ארצה שמח וטוב לב, מיהרתי למעונו כדי לספר לו את שהתרחש עימי. נו, נו, אמר הצדיק. אם זה מה שקיבלת עבור חמישים דולר, אתן לך חמישים דולר נוספים...

אם רק נתבונן קמעא במעשה זה, נבחין, כי כל צעדנו ומהלכנו מכוונים על ידי הקב"ה עד לפרט האחרון. סיים ראש הכולל גם כאשר אדם חפץ לקבוע עיתים לתורה, אל לו לחשוש ממפריעים וממניעות שונים, אלא יתן את עינו בתורה, והקב"ה - דרכים רבות לו לסייע לאוהביו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף יב/ב יש לו שתי לבבות שתי לבבות

בסוגייתנו למדנו כי "קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, לאחר שאוכל וישתה אין לו אלא לב אחד". היינו: טרם יאכל האדם וישתה, אין דעתו מיושבת להסכים ולהחליט בשאלות שעולות על הפרק.

הדרכי משה (או"ח סי' תק"פ) מביא את מנהג המהר"ש שהיה מתענה ביום חתונת בניו.

כיום, כותב כ"ק האדמו"ר מצאנז זצ"ל (שו"ת דברי יציב אה"ע סי' ע"ד), אין אנו נוהגים כן, ויתכן שמנהגנו נובע מדברי הגמרא שקשה לאדם רעב להחליט

הרב ד"ר ניסים וידאל הי"ו מסביר לנו, כי ספרי המדע אשר נכתבו לפני דורות בידי גדולי תורה, אינם עוסקים במדע היבש בלבד, כי אם משולבים בהם גם ענייני קבלה וסוד עמוקים. אע"פ כן, אפשר להסביר את דברי גמרתנו באופן פשוט. כידוע, השמש זורחת במזרח ושוקעת במערב, אך מסלולה העובר מעל פני כדור הארץ בימות הקיץ אינו זהה לזה של ימות החורף. בקיץ עוברת השמש מעל ראשנו, ואילו בחורף היא קרובה יותר לאופק הדרומי. כלומר, קשת המסלול של תנועת השמש ממזרח למערב, נעה אט אט במהלך ימות השנה, ובימי החורף היא נוטה לכיוון דרום. יוצא, איפוא, כי צדדי מזרח מערב ודרום מתחממים לנוגה השמש, אך צד צפון לעולם אינו זוכה לאורה. זוהי, איפוא, כוונת סוגייתנו, ש"רוח צפונית אינה מסובבת", על ידי השמש, אך אין כוונתה למבנהו הפיזי של כדור הארץ (ספרים רבים עמלים לפרש את דברי גמרתנו. עי' במהר"ל באר הגולה באר השישי עמ' קכ"ח, ובספר שפתי חיים מועדים ח"ב עמ' קמ"ז).

איסור בניית כלים בתבנית כלי המשכן: על כל פנים, לכל הדעות כוונת גמרתנו היא, שעולמנו דומה לאכסדרה המוקפת משלשה צדדים בלבד, ורוחה הרביעית פרוצה, ומגמרתנו, העוסקת במהלכה של השמש, הוכיחו הפוסקים לנושא הלכתי שונה לחלוטין והוא, איסור עשיית חפצים בתבנית כלי המקדש. הא כיצד? ובכן, קיימת מחלוקת בין הפוסקים בדעת בעלי התוספות (ראש השנה כד/א ד"ה אכסדרה), אשר נרחיב בה בעזרת ה' במסכת עבודה זרה, לגבי איסור בניית כלים בתבנית כלי המקדש. יש הסוברים, כי אסור לבנות כלים אשר צורתם ומידתם **תואמת במדויק** למידות כלי המקדש (חכם צבי שו"ת סי' ס). לעומת זאת, לדעת המהר"י קולון (שורש ע"ה), גם חפץ **הדומה** לכלי המשכן אסור לבנות, ומחלוקתם נסובה אודות דברי בעלי התוספות המתייחסים לסוגייתנו, כלהלן.

הגמרא (ראש השנה שם), אומרת: "לא יעשה אדם... **אכסדרה** תבנית אולם". היינו: יהודי אינו רשאי לבנות חדר בצורת אכסדרה, מפני שבניה זו היא כתבנית האולם שהיה לפני ההיכל בבית המקדש. ומבארים בעלי התוספות: "סתם אכסדרה אין בו **כי אם ג' מחיצות ורביעית פרוצה במלואה כדמשמע בפרק לא יחפור**". לדעת המהר"י קולון מוכח מדבריהם, כי אסור לבנות אף בצורה **דומה גם אם אינה זהה** למשכן ולכליו. שכן, רוחו הרביעית של האולם **לא היתה פרוצה** לחלוטין, והפתח הגדול שנקבע ברוח זו, **שיווה לה מראה** של אכסדרה. הרי לנו, כי כל בניה המזכירה בצורתה את המשכן וכליו, אסורה.

לעומת זאת, סובר החכם צבי, כי אמנם בעלי התוספות מזכירים את סוגייתנו, ואף משתמשים בה כראיה לכך שהמינוח אכסדרה משמש לציון חדר אשר רוחו הרביעית פרוצה, אך אין כוונתם לאסור בניה מעין זו, כי אם בניה הזוהי לגמרי לצורת המשכן וכליו. [ספר הברית עוסק במדעי הטבע, הגיאוגרפיה, הפיזיקה, ההנדסה והאסטרונומיה על פי חז"ל. תלמידיו של החתם סופר סיפרו (שו"ת חתם סופר קובץ תשובות סי' כ"ו), כי "אחר שיצא לאור ספר הברית עבר עליו מראשו ועד סופו והראהו לתלמידיו ואמר, כזה קנו לכם אשר חפץ למלאות ידו מחכמות שונות, ואני ואתם נכיר טובה להמחבר שהרבה ביטול זמן הרווחתי במה שאינני מוכרח לחבר כזה בשילכםם].

ולסכם עסקאות וכדומה. ומאחר שביים החופה על ההורים לסכם ביניהם את הסכום שכותבים בכתובה, עליהם לאכול ולישב את דעתם, שאם לא כן, לא יהיו מסוגלים להחליט על הסכום ויבואו לידי תגרה... **בהקשר לכך**, מעניין להוסיף את דברי בעל הבן איש חי בסוגייתנו, שכתב, כי אם נכתוב את שתי הלבבות זה אחר זה, לפנינו "לב ולב". כאשר נקרא את שתי המילים הללו בהיפוך אותיות, מסופן לתחילתן, תעלה המילה "בלבול", שהרי, חסר הסעודה, מבולבל במחשבותיו.

דף טו/ב טול קורה מבין עיניך

עצה נפלאה לדרשנים

למדנו בגמרתנו, כי בימי השופטים היה מצבו של עם ישראל ירוד עד שהגיעו הדברים למצב שהאנשים הטיחו בפני הגדולים שהוכיחום, את המשפט הידוע: "טול קורה מבין עיניך". כלומר, עד שאתה אומר לנו "טול קיסם מבין שיניך" ומוכיח אותנו על דבר זוטר, תקן תחילה את מעשיך הפגומים שהם כקורה עבה וגדולה לעומת מעשינו הקטנים כקיסם.

רבי חיים מוולאזין זצ"ל היה אומר, כי ירמיהו הנביא לימדנו עצה טובה לדרשן החפץ שקהל שומעיו לא יתקומם נגדו לבקרו על מעשיו הוא, שהנאום יכלול את עצמו עם שומעיו כדברי ירמיהו (איכה ג/מ) "נחפשה דרכינו ונחקורה", שכלל את עצמו עם קהל שומעיו ולא אמר להם "חפשו דרכיכם וחקרו".

כאשר דרשן נוקט בלשון זו, סיים רבי חיים מוולאזין זצ"ל, אזי גם מתקיים בו "ונחקורה", היינו, אותה קורה שהטיחו האנשים במוכיחים בשער ואמרו להם "טול קורה מבין עיניך", שוב לא תוטח בדרשן, שכלל את עצמו עם אלו הראויים לתוכחה, או אז, "ונח - קורה", הקורה תנוח בשלום על משכבה ואיש לא יעוררנה מריבצה להוכיח בה את הדרשן (מ"י ח"ד פ').

לעילוי נשמת

מרת **ציפורה פייגא רפאלי** ע"ה

ב"ד סיני ז"ל נלב" ע ו' בתמוז תש"ן

תנצבה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

מאירים את מסכת בבא בתרא

הפיע מסכת בבא בתרא

• בתוספת טענות מליין הדף להשלמת לימוד הש"ס • בסוף הכרך נוסף ביאור לטענות - 'מאורות המשנה' • להשלמת הלימוד ב'הלכה למעשה' צורך החיבור הנפלא 'מאורות ההלכה' הדגשות בתחילת ענין בתוספת

לראשונה: מאר מוקד מפורק עוק חשק ללימוד

• נוסח תגמרא והנפישים טונה ונתוקן כמיטב המסורת של מהדורת הש"ס של 'עני הודר' • תגמרא, דרשי והתוספות מעוקרים ונפוסקים בדיוק ובשלימות • רקע מיוחד להקלת הקריאה ולמעטת כאבי עיניים

הגמרא המושלמת המחבבת את הש"ס על לומדיה

מוקד ישיר לגמרות "דף היומי": 02-804-3333